

LINA VIDAUSKYTĖ,
TOMAS SODEIKA

SEMINARAS
MEDIJŲ FILOSOFIJA:
VIZUALINIS RAŠTINGUMAS
IR SAKY TINIS ŽODIS
Media Philosophy: Visual Literacy and Orality
(Seminar)

SUMMARY

On February 28, 2014, at University of Klaipėda a seminar *Media Philosophy: Visual Literacy and Orality* took place. Far from being merely theoretical, the seminar was rather a discussion of a contemporary phenomenon. Professor of Vilnius University Tomas Sodeikas introduced his own scheme of different types of media: instrumental, communicational and entelechian. According to that scheme a human is in a centre of all conditions and possibilities (as it is in McLuhan's theory). While for B. Stiegler, a human is without any characteristics. Assoc.prof.Lina Vidauskytė introduced for discussion some questionable aspects of *visual literacy*. There is no visual theory yet and an alphabet is still more influential than image.

SANTRAUKA

2014 m. vasario 28 d. Klaipėdos universiteto Filosofijos ir kultūrologijos katedros organizuotame seminare *Medijų filosofija: vizualinis raštingumas ir sakytinis žodis* buvo diskutuojama keliais aspektais. Profesorius Tomas Sodeika pristatė schemą, vaizduojančią žmogaus ir įvairių medijų tipų santykius. Buvo išskirtos instrumentinės, komunikacinės ir entelechinės medijos. Schemoje buvo pasiremta filosofo B. Stieglerio teorija, pasak kurios žmogus nebėra visų apriorinių savybių turėtojas. Docentė L. Vidauskytė išskėlė diskusinį klausimą dėl vizualinio raštingumo koncepto, kurį galima traktuoti ir kaip metaforą, ir kaip oksimoroną.

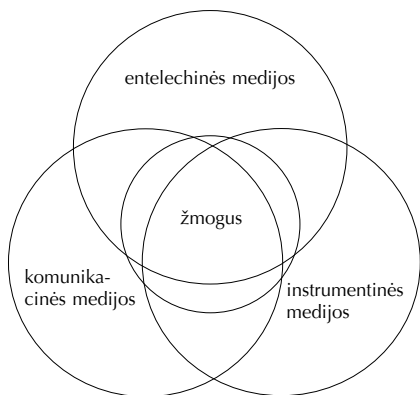
RAKTAŽODŽIAI: vizualinis raštingumas, medijos, instrumentas, komunikacija, vaizdas, žodis.
KEY WORDS: visual literacy, media, image, communication, tool, word.

POKALBIO DALYVIAI: VU prof. dr. Tomas Sodeika, KTU doc. dr. Lina Vidauskytė, KU prof. dr. Dalia Marija Stančienė, KU doc. dr. Marius Šidlauskas, KU lekt. dr. Ernesta Molotokienė, KU lekt. Kęstutis Meškys, KU lekt. Raimondas Kazlauskas.

PARTICIPANTS OF CONVERSATION: professor dr. Tomas Sodeika (Vilnius University), associate professor dr. Lina Vidauskytė (Kaunas University of Technology), professor dr. Dalia Marija Stančienė (Klaipeda University), associate professor dr. Marius Šidlauskas (Klaipeda University), lecturer dr. Ernesta Molotokienė (Klaipeda University), lecturer Kęstutis Meškys (Klaipeda University), lecturer Raimondas Kazlauskas (Klaipeda University).

Klaipėdos universiteto Filosofijos ir kultūrologijos katedroje 2014 m. vasario 28 dieną įvyko metodologinis seminaras *Medijų filosofija: vizualinis raštingumas ir sakytinis žodis*. Seminare pranešimus skaitė VU RSTC profesorius Tomas Sodeika ir KTU Filosofijos ir psichologijos katedros docentė Lina Vidauskytė. Diskusijoje dalyvavo: KU Filosofijos ir kultūrologijos katedros vedėja profesorė Dalia Marija Stančienė, KU Literatūros katedros docentas dr. Marius Šidlauskas, KU Filosofijos ir kultūrologijos katedros lektoriai Kęstutis Meškys, Raimondas Kazlauskas ir dr. Ernesta Molotokienė.

Seminaro pradžioje prof. dr. Tomas Sodeika pateikė schemą, kuri, jo nuomone, galėtų padėti suprasti ir paaiškinti Toronto komunikacijos mokyklos kūrėjo Marshallo McLuhano pasiūlytą medijų kaip „žmogaus tęsinių“ sampratą.

Prof. dr. TOMAS SODEIKA. Kaip žinia, McLuhanas sąvoką „medijos“ vartoja nepaprastai plačiai. Medijomis jis vadina sakytinį ar rašytinį žodį, kelius, skaičius, drabužius, gyvenamąjį būstą, pinigus, laikrodžius, įvairias transporto priemones, telegrafą, telefoną, fotografiją, kiną, ginklus ir pan. Norint aiškiau susigaudyti šioje įvairovėje, paranku išskirti tris pagrindinius medijų tipus: 1) instrumentinės medijos; 2) komunikacinės medijos ir 3) entelechinės medijos. Pirmajam tipui priskirtini visi artefaktai, kurie vienaip ar kitaip tarpininkauja tarp žmogaus ir „nežmogiškos“ gamtos. Tai įrankiai plačiausia šio žodžio prasme – nuo akmeninių peilių ar kirvių iki šiuolaikinių aukštosiomis technologijomis grindžiamų sudėtingų įrenginių.

Komunikacinėmis medijomis galime vadinti tokius santykių tarp žmogaus ir žmogaus įtarpinančius artefaktus kaip raštas, spauda, telefonas ir pan. Būdingas tiek komunikacinių, tiek instrumentinių medijų bruožas yra tai, kad šios medijos pirmiausia yra priemonės, taikomos siekiant tikslų, „išoriškų“ pačių medijų atžvilgiu.

Bet jei taip, tai, pavyzdžiui, meno kūriniai ar religinių kultūrų reikmėms skirti artefaktai nepatenka į šią kategoriją. Tad siūlyčiau išskirti trečią medijų tipą ir pavadinti jį „entelechinėmis“ medijo-

mis. Tai medijos, atveriančios prasmę taip, kad ta prasmė atsiveria ne tiek atveriamame turinyje, kiek pačiame atvėrimo vyksme. Tačiau norėčiau pabrėžti, kad tokia trichotominė medijų klasifikacija yra sąlygiška.

Nederėtų manyti, kad egzistuoja „gryni“ medijų tipai. Priešingai, dažnai tos pačios medijos gali būti priskiriamos skirtingiems tipams. Atkreipkite dėmesį į tai, kad siūlomoje schemeje svarbios yra „mišrios“ sritys, kuriose pasireiškia savotiškas vienos ar kitos medijos nevienareikšmiškas pobūdis, savotiškas jos „polifunktionalumas“.

Kitas medijų prigimtyje glūdintis nevienareikšmiškumas išryškėja tada, kai, pasak McLuhano, atsižvelgiama į tai, kad „pratęsdamos“ tam tikrą žmogaus „galia“, medijos vienu metu ją ir „anestezuoja“, ir „amputuoja“. Tokiu būdu medijuota žmogaus „galia“ tampa žmogui tarsi svetima.

Vis dėlto McLuhano išplėtoje medijų sampratoje galima įžvelgti tam tikrą „antropologizmą“. Žmogus čia traktuojamas kaip savotiška apriorinė duotybė, kurioje glūdi visų įmanomų „tęsinų“ potencijos. Tada medijas tenka traktuoti kaip tų potencijų realizacijas.

Vienas įdomiausių šiuolaikinių filosofų Bernardas Stiegleris savo daugiatomyje *La Technique et le temps* polemizuoja su šia McLuhano pozicija pasitelkdamas Platono dialogą „Protagoras“. Šiame dialoge, be kita ko, pasakojamas mitas apie tai, kaip Olimpo dievai kurdami pasaulį įsakė titanui Prometėjui apdalinti visas gyvas būtybes savybėmis, kurių reikia kovoje už būvį.

Prometėjas turėjo brolių dvynių Epimetėją, kuris užsimanė tas savybes pats pa-

dalinti. Prometėjas nusileido brolio prašymui ir leido jam užbaigti pasaulio kūrimo procesą. Epimetėjas ėmė dalinti savybes: vieniems davė aštrius nagus ir dantis, kitiems – greitas kojas ar sparnus, dar kitiems – storą odą ar šiltą kailį ir t. t. Išdalijęs visas savybes, Epimetėjas susigriebė, kad nieko nebeliko žmogui.

Prometėjui, gelbstinčiam padėtį, neliko nieko kita, kaip tik pavogti „išmintingąjį Hefaisto ir Atėnės meną sykiu su ugnimi“. Šitokiu būdu žmogus ne tik tapo pajėgus išlikti kovoje už būvį, bet apskritai įgijo savąjį žmogiškumą.

Šitaip interpretuojant Prometėjo ir Epimetėjo mitą, išeina, kad ne medijos yra žmogaus tęsiniai, bet atvirkščiai – žmogus „pratęsia“ medijas. Vadinasi, žmogus yra medijų „produktas“, nes jame pačiame nėra jokių apriorinių savybių.

Lekt. RAIMONDAS KAZLAUSKAS. Atidžiau pažvelkite į mitą apie Prometėją ir Epimetėją. Juk mite dar kalbama apie Dzeuso dovanas, be kurių žmogus nepajėgtų gyventi bendruomenėje, – gėdą ir teisingumą. Be to, galbūt būtų įdomu atsižvelgti ir į tai, kad Japeto sūnūs yra keturi: Prometėjas, Epimetėjas, Atlantas ir Menoitijas. Visi keturi japetidai simbolizuoja lankstumo fenomeną nuo visiško rigidiškumo (Menoitijas) iki tobulo, beveik protėjiško veidmainiavimo (Prometėjas). Kvailiausias iš šios titanų triados simbolizuoja astralinę Mėnulio sferą, tiksliau – sublunarinę sritį tarp Selėnės ir Gajos. Pats Atlantas – kosminio medžio tarp žemės ir dangaus metafora. Jis vadovaujasi grynuoju jausmu.

Doc. dr. LINA VIDAUSKYTĖ. Iš tiesų Stiegleris savo daugiatomyje analizuoja mito dalį apie Dzeuso dovanas. Jam ši mito dalis svarbi ir polemizuojant su pa-

leantropologo André Leroi-Gourhano išplėtota koncepcija. A. Leroi-Gourhanas teigia, kad žmogus pradėjo gaminti akmenines skeltes, arba įrankius, verčiamas tam tikros biologinės būtinybės. O B. Stiegleris, remdamasis antrąja mito dalimi bei Jeano-Pierro Vernant'o interpretacijomis, teigia, kad antropogonija yra galima tik kartu su teogonija.

Kaip tik šitai galima susieti su minėtomis entelechinėmis medijoms. Kita vertus, B. Stieglerio veikalas yra polemika su Martinu Heideggeriu. Kaip žinome, savo 1933 m. pasakytose garsiojoje Freiburgo universiteto Rektoriaus inauguracijos kalboje M. Heideggeris kalba apie Prometėją. Tačiau B. Stiegleris teigia, kad Prometėjo figūra įgyja prasmę tik poroje su Epimetėju: visa žmogaus veikla turi būti traktuojama dvejopai – kaip kylanti tiek iš numatymo ir sumanumo, tiek iš užmaršumo, pavėluotos refleksijos.

Doc. dr. MARIUS ŠIDLAUSKAS. Norėčiau paklausti, kas *nėra* medija.

Prof. dr. TOMAS SODEIKA. „Medijos“ sąvokos vartosena, kokią randame, pavyzdžiui, M. McLuhano knygoje *Kaip suprasti medijas. Žmogaus tęsiniai*, yra nepaprastai plati ir gali kelti mintį, kad „viskas yra medija“, tačiau vis dėlto šitaip vartojama „medijos“ sąvoka praranda bet kokią prasmę. Kaip tik dėl to parankiau yra atsisakyti vienareikšmio skirtumo tarp medijų ir ne-medijų fiksavimo.

Čia galima būtų pasitelkti figūros ir fono modelį, kurį McLuhanas pasiskolina iš geštalt psichologijos. Šitaip žvelgiant galima sakyti, kad vieni reiškiniai atlieka medijų funkciją kitų reiškinių atžvilgiu: tai, kas yra „medija“, o kas – jos medijuojamas „turinys“, priklauso nuo

mūsų pasirinktos perspektyvos. Keisdami šią perspektyvą mes tarsi perinterpretuojame figūros ir fono santykį – tai, kas iki šiol buvo suvokiama kaip „fonas“, t. y. kaip medija, įgyja „figūros“ arba „turinio“ prasmę, ir atvirkščiai.

Kita vertus, toks „geštaltpsichologinis“ modelis leidžia suvokti, kad medijos yra ne tiek tarpininkai, kiek terpės, kuriose bet koks turinys tik ir gali įgyti prasmę. Kadangi šios terpės nėra visiškai skaidrios, jos formuoja suvokiamą turinį taip, kaip fonas formuoja figūrą. Šiuo požiūriu medijų filosofiją galima traktuoti kaip transcendentalinės filosofijos modifikaciją.

Pažvelgę į medijų sampratos genealogiją, matome, kad jos pradžia yra Platono „Faidre“ pateikta rašto kritika. Vėliau pasirodo *metaxu* sąvoka, kuria Aristotelis įvardija bet kokiam jusliniam suvokimui būtiną tarpininką. Šis tarpininkas daro įmanomą bet koki suvokimą, bet pats išlieka nesuvokiamas.

XVIII a. pabaigoje Kantas pasiūlo naują filosofijos paradigmą. Jis sutelkia dėmesį nebe į pažinimo objektą, bet į tai, kaip mes tą objektą pažįstame. „Grynasis protas“ tampa universalia medija, funkcionuojančia kaip savotiška terpė, suteikianti bet kokiam pažintiniam turiniui apibrėžtumo.

Panašų „grynosios sąmonės“ kaip bet kokią prasmę sąlygojančios „infrastruktūros“ modelį galime atpažinti ir Husserlio transcendentalinėje fenomenologijoje. O įvykus „lingvistiniam posūkiui“, sąmonės vietą užima kalba. Bet kokių prasminių struktūrų apriorinio pamato imama ieškoti būtent kalbos struktūrose. Levi-Strausso, Greimo ar Rolando Bar-

theso struktūralizmas yra tokios „kalbos filosofijos“ plėtinys. Medijų filosofija siūlo žengti dar vieną žingsnį – siūlo sąmonės ar kalbos apriorines struktūras traktuoti kaip įvairių tipų medijų išvestines.

Lekt. KĘSTUTIS MEŠKYS. Ar medijos yra priemonės, tarpininkės? Medijų teorijos „tėvas“ Marshallas McLuhanas bet kurį žmogaus sukurtą techninį įrenginį, technologiją, išradimą, sukurtą medžiagą – pradedant kirviu ir baigiant telefonu – vadina medija, t. y. tai, ką iki šiol vadinome kultūra.

Kad nors kiek išsiaiškintume, kas yra tos medijos, produktyvu kalbėti apie sudėtingą, daugiasluoksnį reiškinį, apimantį klasikinę triadą: a) semiotines sistemas, semiosferą; b) priemones, technologijas; c) komunikaciją, jos teoriją kaip medijų funkcionavimo mechanizmą. Ši triada ir jos kuriami produktai, tekstai, pranešimai visuotinai persmelkia visas veiklos sritis, pačią būtį. Totaliai medijuotoje kultūroje šiandien prasminga kalbėti ne apie kultūros, o apie medijų filosofiją.

Bet šiuo atveju susiduriame su problema, nes visuotinai priimtinos medijų sampratos tarp filosofų iki šiol nėra. Gal taip yra todėl, kad medijos, anot Hartmuto Winklerio, yra neapčiuopiamos, nematomos, laisvai įveikia erdvę ir laiką, veikia čia ir dabar, visur ir „niekur“.

Lekt. dr. ERNESTA MOLOTOKIENĖ. Analizuojant Marshallo McLuhano medijų topografijos schemą, galima pastebėti, jog žmogus traktuojamas kaip instrumentinių, komunikacinių ir entelechininių medijų epicentras, arba sistemos atskaitos taškas. Šiuo metu Lietuvos ir užsienio šalių medijų filosofijos diskurse

vyrauja tendencija išryškinti, pabrėžti pavojus ir grėsmes, kurias kelia masinis naujų medijų (išmaniųjų-interaktyviųjų, skaitmeninių technologijų) vartojimas. Tad būtų svarbu apmąstyti žmogaus kaip „valingo“, medijas „valdyti“, „kontroliuoti“ gebančio subjekto situaciją: ar gali būti, kad instrumentinės, komunikacinės ir entelechinės medijos nebeveikia M. McLuhano nustatytu režimu, kitaip sakant, ar žmogus nepraranda kontrolės ir pats netampa „įrankiu“ (pvz., medijų gamintojo)?

Kita vertus, M. McLuhano medijų topografijos schemoje išskiriamos medijos tuo pačiu metu yra ir žmogaus sukurti/pagaminti produktai, ir tam tikros priemonės. Tad kyla klausimas, kokių mastu M. McLuhano medijų teorijos kontekste įmanoma kalbėti apie patį žmogų kaip mediją. Čia turima omenyje M. McLuhano polinkis žmogaus jusles traktuoti kaip medijas, būtent kaip savotišką žmogaus tęsinį ir išplėtimą.

Priimant ir nuosekliai svarstant šią poziciją reiktų teigti, kad, pavyzdžiui, neuronai yra tam tikros „neuromedijos“, kuriomis sklinda informacija, o ką jau kalbėti apie sąmonės veikimo lauką. Bet tuomet prarandame medijų atskaitos tašką: jeigu sąmonė yra medija, kur tuomet galima būtų brėžti ribą atskiriant medijas nuo nemedijų?

Doc. dr. LINA VIDAUSKYTĖ. Pirmasis klausimas yra iš tiesų labai aktualus. Iš tikrųjų šiuolaikinės technologijos veikia žmogų ir teoretikai jau kalba apie žmogaus pauperizaciją, proletarizaciją. Apie tai kalbėjo prancūzų filosofas ir psichologas Gilbert'as Simondonas, kuris, analizuodamas dar XIX a. darbinin-

kų, dirbančių fabrikuose, situacija, atskleidė, kad jie praranda savo žinojimą, savąjį *know how*, nes jie tampa operatoriais, kurie tik spaudo mygtukus, o visą darbą atlieka pati mašina, kuriai priklauso ir visas žinojimas.

Heideggeris taip pat atkreipė dėmesį į technikos problemą ir išskyrė svarbų momentą: kai mes apie techniką kalbame kaip apie priemonę, mes primetame technikai antropologines kategorijas ir todėl tampame nebepajėgūs suprasti pačią technikos prigimtį. Kita vertus, ar galime šiuolaikines kompiuterines technologijas vadinti priemonėmis? Juk jos turi savo nuosavą veikimo logiką ir pan.

Prof. dr. TOMAS SODEIKA. Šias idėjas plėtojo T. W. Adorno ir M. Horkheimeris *Apšviestos dialektikoje* kaip *Kultūros industrijos* tema. Minėti autoriai pastebėjo, kad žmogus, padedamas tokių medijų, praranda gebėjimą „schematizuoti“ kantiškąją prasmę. Taigi ši antropologinė problematika yra iš tiesų labai aktuali.

Doc. dr. LINA VIDAUSKYTĖ. Pereisime prie mūsų seminaro antros temos, t. y. prie vizualinio raštingumo. Nors tai gali atrodyti paradoksalu, bet šiuolaikinėje vaizdų kultūroje vis dar nėra išsamių vaizdo teorijos. Tikriausiai taip yra todėl, kad mūsų sąmonę vis dar nepaprastai stipriai veikia raštas.

Paprastai tariant, užuot *žiūrėję* ir *matę*, mes *skaitome*. Vizualinio raštingumo problema yra susijusi su „postgutenberginės epochos“ (McLuhan) situacija, kada Vakarų kultūroje naujų medijų atsiradimas lėmė tai, kad žodį vis labiau ėmė užgožti vaizdai. Iš kilo vaizdų suvokimo kompetencijos lavinimo reikmė – situacija, analogiška tai, kuri susidarė

XIX a. antroje pusėje, kai dėl spaudos technologijos spausdinto žodžio ekspansija galiausiai pasiekė tokį mastą, kad raštingumas tapo privalomas.

Mes galime kelti klausimą, ar pasakymas *vizualinis raštingumas* yra tinkamas. Žinoma, jį galima suprasti kaip *metaforą*, kai „raštingumu“ vadinamas žmogaus gebėjimas suvokti vizualiai pateikto turinio prasmę. Tačiau toks „metaforiškas“ šio pasakymo traktavimas remiasi prielaida, kad vaizdas ir žodis yra giminingos medijos.

Atrodytų, taip ir yra. Juk tiek skaitymas, tiek žiūrėjimas priklauso vizualinės patirties sričiai. O gal šis pasakymas greičiau yra *oksimoronas*? Ar nėra taip, kad pasakymas „vizualinis raštingumas“ suplaka į vieną du visiškai skirtingus intencionalumus? Ar nėra taip, kad kalbant apie *vizualinį raštingumą*, vizualinė patirtis nepagrįstai sutapatinama su rašto patirtimi? Ar tada neišleidžiama iš akių tai, kad *skaitymas* ir *matymas* yra skirtingi santykiai su suvokiamu turiniu, kad iš esmės skiriasi skaitančio ir reginčio žvilgsnio intencionalumai?

Lekt. KĘSTUTIS MEŠKYS. Pati klastingiausia iš komunikacijos formų – vizualinė. Ji išjungia kritinius-loginius žmogaus mąstymo mechanizmus, todėl noriai naudojama įvairiose ideologų koncepcijose, autoritarinių režimų pagrinduose, verslo struktūrų pristatymuose. Dar paveikesnės yra audiovizualinės komunikacijos formos.

Vienas iš socialinių veiksnių, padėjusių išgalėti medijoms ir jos agresyviausiai formai – šiuolaikinei reklamai – kultūroje, buvo ekonominis aspektas. Visuomene manipuliuojančios pragmatinės

interesų grupės – verslas, politika, žiniasklaida – šiandien kelia nemažą grėsmę demokratijai iškreipdamos laisvo pasirinkimo principą. Tad verta kalbėti ne tik apie neigiamą medijų poveikį, bet ir apie daug platesnį kontekstą, apimant ir medijinį raštingumą kaip šiuolaikinės kultūros ir visuomenės, jos vertybių išsaugojimo pamatą. Ir čia filosofams atsiveria nemažas veiklos laukas.

Doc. dr. LINA VIDAUSKYTĖ. Reikėtų pirmiausia pamėginti suprasti pačią vaizdo prigimtį ir kartu atsižvelgti į rašto technologiją. Neatsitiktinai rašto poveikio tyrimai rodo, kad tai labiausiai žmogaus sąmonę transformuojanti medija. Ji pri-meta *skaitantį* santykį su vaizdu. Aišku, vaizdą ir raštą suvokiame kitaip – vaizdo atveju sugriebiama visuma. Tačiau reikia kelti klausimą: kiek toks šiandienos žmogui būdingas skaitantis žvilgsnis iš tiesų *mato*? Atrodo, kad čia turime reikalą su labai paviršutiniška patirtimi.

Akademinuose diskursuose daugiau susiduriame su teorine problema, todėl nelabai jaučiama minėta riba tarp rašto ir vaizdo. Dominuoja lingvistinės teorijos kalbant apie vaizdą. Ne veltui W. J. T. Mitchellas mėgina savo „ikonologiją“ priešinti tokiam „lingvistiniam“ vaizdo traktavimui. Analizuodamas vaizdų ir ideologijos santykį, jis pažymi, kad vis dar vyrauja senoji hierarchija: raštas yra aukščiau už vaizdą.

Prof. dr. TOMAS SODEIKA. Šiuolaikinėje kultūroje, kurią pagrįstai galime vadinti „vaizdų kultūra“, vaizdai vis dėlto yra greičiau „perskaitomi“, o ne „pamatomi“.

Lekt. KĘSTUTIS MEŠKYS. Norėčiau šiai nuomonei paprieštarauti, nes tai pra-

silenkia su tuo, ką atskleidė geštalto teorija. Šiuolaikiniam žmogui būdingą žiūrėjimo būdą galime vadinti „fotografavimu“ – momentiniu vaizdo kaip visumos prasmės sugriebimu.

Prof. dr. TOMAS SODEIKA. Iš dalies pritariu, kad šiuolaikinio žmogaus santykį su vaizdu galima nusakyti kaip „fotografinį“. Savaimė aišku, kad, kitaip negu skaitant, vaizdas suvokiamas tarsi vienu judesiu ir kaip visuma, kaip geštaltas. Čia nėra skaitymui būdingo linijinės sintezės judesio. Tačiau tam, kad ką nors iš tiesų *matytume*, būtina į vaizdą „įsižiūrėti“, „užsibūti“ prie jo, o šiuolaikinis žmogus apsiriboja vos akimirka trunkančiu „fotografavimo“ žvilgsniu, kuris priskirtinas greičiau *skaitymui* būdingo intencionalumo tipui.

Prof. dr. DALIA MARIJA STANČIENĖ. Vilemo Flusserio teigimu, raštas kilo iš vaizdo, t. y. vaizdą ir tekstą sudaro simboliai, tik vaizde jie išdėstyti dvi-matėje erdvėje, o tekste ženklai logiškai ir nuosekliai išdėstyti linijine seka. Pasak V. Flusserio, tekstai – tai vaizdų tęsiniai arba jų „metakodai“. Flusseris kritikavo masines medijas, ypač televiziją, teigdamas, kad jos naikina realų tikrovės suvokimą ir žmogaus kritinį mąstymą.

Norėčiau pranešėjams pateikti klausimą: ar įmanoma išsivaduoti iš medijų technologijų manipuliacijų ir kaip turėtų būti puoselėjama medijų kultūra gerąja prasme?

Doc. dr. LINA VIDAUSKYTĖ. Toks klausimo kėlimas būtų labai parankus jau minėtam Bernardui Stiegleriui. Iš tiesų rašto ir vaizdo santykis glūdi šių medijų genealogijoje. Pasak Walterio J. Ongo, gyvai skambantis žodis, veikia-

mas rašto-vaizdo, virsta *daiktu*. Raštas atsieja žodį nuo dialogo situacijos, panaikina žodžio „čia ir dabar“, panaikina tai, ką M. McLuhanas pavadino „gyvo žodžio magija“.

Kalbant apie grėsmes, kurias sukelia šiuolaikinės (ypač audiovizualinės) me-

dijos, nederėtų pamiršti, kad šiuolaikinės technologijos yra kapitalizmo dalis. Dėl šios aplinkybės gerokai sunkiau ieškoti bet kokio priešinimosi strategijų jau vien dėl to, kad kapitalizmas labai sparčiai asimiliuoja patį tą priešinimąsi, paverčia jį kapitalistinės sistemos dalimi.

POST SCRIPTUM

Diskusija patvirtino paprastą tiesą: gilesnis sudėtingų dalykų supratimas ir

problemų sprendimų variantai aiškiausiai atsiskleidžia kalbant.

Pokalbį užrašė
doc. dr. Lina VIDAUŠKYTĖ
Kauno technologijos universitetas